

ВІДГУК

на дисертаційне дослідження Рудого Андрія Романовича
«МОУШН-ДИЗАЙН В СИСТЕМІ ВІЗУАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ»,
поданого на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 034 – Культурологія, галузі знань 03 – Гуманітарні науки

Актуальність теми дослідження обумовлена розширенням ареалів культурологічного знання, яке спрямовує до міждисциплінарного осягнення становлення і розвитку моушн-дизайну в історико-культурному, мовно-знаковому, художньо-естетичному, комунікативному вимірах культури, загалом, та у контексті еволюції окремих практик візуальної культури, пов'язаних з екранною реальністю, зокрема. Зазначене спонукає до моделювання системних уявлень про дигітальні аспекти формування інформаційно-комунікативної цілісності простору культури за допомоги технологій моушн-дизайну з виокремленням естетичної, художньої та проєктної специфіки діяльності дизайнера моушн на матеріалах дослідження творів та подукції кінематографу, реклами, медіа, фотомистецтва тощо.

З огляду на це, констатуємо актуальність теми дисертації А. Рудого та її відповідність спеціальності 034 – Культурологія (галузі знань 03 – Гуманітарні науки), а також тематиці в межах комплексної програми наукових досліджень Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Наукова новизна результатів проведеного дослідження відповідає заявленим науковим завданням та пов'язана із комплексним міждисциплінарним осмисленням екранної реальності в комунікативному просторі візуальної культури, що моделюється за допомоги технологій моушн-дизайну як складової дизайн-системи у практиках кінематографа,

реклами, медіа, фотомистецтва та володіє унікальною художньо-естетичною і проєктною специфікою.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів під час викладання дисциплін та підготовки навчально-методичних матеріалів, лекційних курсів і спеціальних семінарів з культурології, естетики, дизайну.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, поточних і загальних висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків, де вміщено список публікацій здобувача, а також візуальні матеріали з прикладами моушн-дизайну до відео- та кінофільмів. Загальний обсяг дисертації є нормативним і становить 197 сторінок, із яких основного тексту – 170 сторінок. Список використаних джерел та літератури налічує 226 позицій, у т.ч іноземними мовами.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її предмет, об'єкт, мету і завдання, подано інформацію про теоретико-методологічну базу дослідження, сформульовані положення наукової новизни, окреслено практичне значення роботи, а також її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, вказано особистий внесок здобувача, надано відомості про публікації та апробацію результатів дослідження, а також про структуру й обсяг дисертації.

У *Першому розділі* дисертації – «Теоретико-методологічні засади дослідження» надається панорамний погляд на історіографію вивчення моушн-дизайну як «модифікаційної стратегії формотворення» (с. 24), що реалізує синтетичну реальність, яка поєднує об'єктний та суб'єктний контекст культуротворення, з виокремленням у цьому процесі горизонтальних і вертикальних зв'язків та двох базових рівнів комунікації – проєктно-конструктивного (іманентного) і взаємодії реципієнта / продуцента, що розглядаються у контексті проблем глобалізації,

тоталізації, візіоцентричності, цифровізації, віртуалізації, дигіталізації та омасовлення культури.

Помітним є акцент на антропологічних вимірах перетікання означених процесів з вирізненням тих культурних практик (кіно-, фотомистецтво, реклама, медіа, нові медіа), де роль моушн-дизайнера пов'язана із синтезом / «синкрезою» (с. 43) різних медіальних і художніх компонентів (графіки, типографіки, анімації, музики, тексту, руху) в єдиний аудіовізуальний об'єкт у ході реалізації техніко-конструктивних та художньо-естетичних процедур композитинга і композиторинга. При цьому здобувач наголошує не лише на поєнанні моушн-дизайнером функцій менеджера, керівника проєкту та маркетолога, але й виходить за межі прикладної культурології, теоретично конструюючи модель суб'єкта, який застосовуючи механізми перекодування і «перемикання» між різними способами репрезентації реального та віртуального світів (предметним, візуальним, вербальним, аудіальним), стає «ідеальним суб'єктом дії» чи «мегасуб'єктом» (с. 26) у системі дизайн-менеджменту як посередник і комунікант.

Аналізуючи зміст матеріалів Першого розділу, звертає на себе увагу культурфілософський погляд дисертанта, що комбінується з настановами дизайнера-практика, адже до теоретико-методологічної бази своєї роботи він підключає як фундаментальні, так і прикладні дослідження, поєднуючи у стилістичному викладі їх основних положень як академічну лексику, так і неакадемічну. Щодо останнього, йдеться про застосування як професійної термінології моушн-дизайна, так і неологізмів, що потребують додаткового пояснення, або метафоричних висловів, які подекуди проходять рефреном крізь всю роботу (на кшталт, *digitus* як «вказуючий перст», сс. 2, 13, 32, 43, 73, 74, 75, 80, 81, 112, 168). Відтак, «обплетений» самоповтореннями текст апелює до культури актокомунікативного типу, де застосування прийомів інтертекстуальності (а саме, цитат та автоцитат), ніби постійно повертає

читача до тих положень, які автор проводить «червоною лінією» крізь всю дисертацію.

Зазначимо, що в окремих випадках подібний стиль викладу надає роботі монолітності. Однак, саме у Першому теоретико-методологічному розділі дисертації, здебільшого, навпаки – виклад матеріалу набуває т.зв. «ризомності», де простежується постмодерністська стилістика (що вочевидь є «авторською візитівкою» А. Рудого) у деякій колажності, примноженні явищ, позицій, концепцій, які описуються, чергуванні теоретично перевантажених конструкцій з «полегшеною» неакадемічною лексикою та постійному розширенні категоріального апарату (наприклад, семіотичний поворот в культурі стає семіологічним; такий аспект системи моушн-дизайну як «культурно-будівна діяльність», стає «конструктивно-будівною», а потім «дизайн-конструктивно-будівною» діяльністю тощо). Подекуди у тексті спостерігається резюмуючий стиль викладу у тих структурних частинах, де він має нести проблемний відтінок (наприклад, в актуальності теми), або навпаки – в основній частині здобувач «підвішує» деякі питання філософського змісту, залишаючи їх без відповіді, чи розпочинає / підсумовує думку фразами, що не є самозначущо вагомими у науковій дискусії (на кшталт «хотіли б ми, не хотіли, але....»). У цьому вбачаємо захоплення дисертантом працями і стилем викладу деяких відомих теоретиків культури ХХ століття, які одночасно сполучали амплуа філософів, культурологів, письменників, літературних критиків, а їх спадщина носить ознаки універсалізму та стилістичної довільності у формулюваннях.

Разом з тим маємо відмітити, що текст дисертанта не позбавлений внутрішньої логіки, а постійне коливання у приближенні–віддаленні дослідницької оптики тримає читача «у напрузі» і змушує уважно слідкувати за кожним поворотом авторської думки.

У Другому розділі дисертації – «Дигітальні виміри еволюції моушн-дизайну» здобувач окреслює його функціональні, естетичні, ергономічні засади, включно з описом художньо-виражальних засобів і технологічних процесів створення анімованих візуальних концептів, що висвітлюється на аналітичних матеріалах конкретних композицій та підкріплюється цитатами з інтерв'ю (промов) творців таких арт-продуктів (режисерів, дизайнерів та ін.). Цілком логічним у Другому розділі є звернення дисертанта до викладу історії розвитку моушн-дизайну та передісторії його появи (у еволюції від аналогових до дигітальних практик культури з урахуванням мовно-знакових, технологічних, соціокультурних трансформацій та з акцентом на загальних культурно-історичних тенденціях епохи). При цьому особливе місце займає ідея синтезу в розвитку моушн-стратегій моделювання нової естетичної реальності у дигітальному просторі, а саме синтезу мовно-знакових систем різних культурних практик у контексті їх гібридизації, поєднання мистецтва і технологій, прийомів конструкції і деконструкції тощо (с. 74). Зазначене розкривається А. Рудим як на емпіричних прикладах різних моушн-презентацій інформації в кіно, рекламі, нових медіа (і, навіть, музейній справі), так і з опорою на теоретичні засади моушн-дизайну, викладені у наукових працях українських і зарубіжних вчених. Відтак, дисертант створює уявлення про «моушн як систему культуротворення» (с. 82) з окресленням графематики, морфології, синтагматики арт-об'єктів моушн-дизайну, їх просторової, візуальної, інформативної, комунікативної функцій та констатацією соціокультурного значення – не лише розважально-рекреаційного, але й катарсичного.

У Третьому розділі дисертації – «Візуальні патерни моушн-дизайну» основний фокус уваги прикуто до практико-орієнтованих питань, пов'язаних з проєктною діяльністю моушн-дизайнера, а саме до висвітлення на різних прикладах (у т.ч. роботах А.Рудого) застосування

композиційного підходу в моушн-дизайні та поетики композитингу, загалом. Останнє окреслює культурологічне осердя у міжпредметному викладі матеріалу, адже дисертант, рухаючись від розкриття принципів теорії дизайну, загальної теорії композиції, концепції художніх форм, переходить до міркувань про універсальність деяких категорій осмислення буттєвого простору (як природи, так і культури) і аж до рефлексій щодо «композитингу сучасної культури» (с. 115). Приміром, розглядаючи проєктний процес в моушн-дизайні та композитинг як спосіб мислення, здобувач звертається до категорій конвергенції, дивергенції, трансформації, реконструкції, виокремлюючи як елементарні техніко-композиційні, так і символічні, архетипні структури. Останні, циркулюючи у художньому та мовно-знаковому середовищі елітарної і масової культури (зокрема, монументальному живописі, як у давніх стінописах, так і зразках стріт-арту – сучасних графіті, муралах та ін.) складають патерни моушн-дизайну та входять у реінтерпретованих, анімованих конфігураціях у дигітальний простір різноманітних культурних і креативних практик, де використовуються принципи моушн. Відтак, формується тяглість культури у її матеріально-речовинному вимірі з переходом у дигітальний формат, де інструменти моушн-дизайну сприяють реактуалізації символічних наративів, що можуть нести аксіологічне значення у процесах візуальної комунікації.

Висновки дисертації містять виклад основних наукових результатів та є концептуалізованими згідно поставлених мети і завдань.

Список використаних джерел та літератури є доволі репрезентативним щодо опрацювання дисертантом українських і зарубіжних наукових матеріалів за темою дослідження. Його оформлення, в цілому, відповідає вимогам чинного Національного стандарту України 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Однак, наявні помилки

технічного характеру, що вочевидь засвідчують «живий» процес творення дисертації, яка подається до захисту у формі рукопису. подекуди відсутні деякі дані бібліографічного опису (наприклад, сторінки, електронні посилання або порядкові номери цитованих джерел у тексті, с.28, с.42), зустрічаються окремі випадки дублювання даних або неуніфікований їх виклад за стилістикою (чергування вирівнювання по ширині чи лівому краю, довільне застосування тире або дефісу тощо), номери зі списку 132–137, окрім фамілії здобувача, не містять відомостей про його наукові публікації. Список публікацій здобувача за темою дисертації наводиться лише у додатку, а в тексті анотацій – ні, як того вимагають актуальні вимоги до оформлення дисертації. Англomовна анотація не є дослівним перекладом україномовної, містить подекуди технічні помилки. В окремих випадках, використані цитати в тексті є занадто розлогими (до однієї сторінки тексту цитати, як наприклад на с. 90). Зважаючи на внутрішньо-національну перспективу зазначимо про використання 1 джерела, яке опубліковане у російському виданні як переклад з французької мови на початку 2000-х років та не містить ідеологічної складової, що не суперечить Стратегії інформаційної безпеки України від 28.12.2021 р. № 685/2021 та рекомендаціям МОН України «Про використання джерел інформації створених на території держави-агресора» від 25.10.2024 №1/19894.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях. Результати дисертації викладені здобувачем у фахових наукових публікаціях у відповідності до вимог п.8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами). Серед них, зокрема: 3 наукові статті у фахових виданнях категорії «Б» з культурології, затверджених МОН України, а також 1 публікація у співавторстві в іноземному виданні.

Апробація основних положень дисертації здійснена належним чином шляхом доповідей на міжнародних наукових конференціях.

Оцінка рівня оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. В роботі А. Рудим застосовано низку загальнонаукових та спеціальних методів та методологічних підходів, що формують методологічну стратегію дослідження. Зокрема, серед універсальних методологічних репрезентантів культурології як науки – історико-культурний метод, системний підхід, компаративний аналіз (у т.ч. аналогія як метод пізнання). Здобувачем підкреслюється значення застосованої ним методики систематизації та верифікації інформації, що сприяє аргументації поточних висновків дисертації. Зважаючи на специфіку емпіричних матеріалів, представлених для теоретичного осмислення, А. Рудий пропонує застосування методів реконструкції та моделювання, а також полісистемний підхід, орієнтований на дослідження жанрових, стильових, формотворчих та інших конфігурацій у контексті їх розгляду крізь призму різних систем і культурних практик. До цього додамо, що попри використання у роботі семіотичних методів дослідження, зокрема лінгво-семіотичного підходу Ф. де Соссюра (про що безпосередньо заявлено на с. 98), у описі методологічної бази дисертації окреслені методи і підходи не згадуються (с. 18).

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. У тексті дисертації А. Рудого та публікаціях за її темою згідно звіту про плагіат не виявлено порушень принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення й зауваження щодо дисертації. Окремі дискусійні аспекти роботи потребують додаткового обговорення, що зумовлює необхідність висловити наступні запитання:

1. Як відомо, культурологія є метанауковою дисципліною, що ніби вбирає у своє міждисциплінарне поле категоріальний апарат, методи та

методологічні підходи різних гуманітарних студій, переосмислюючи їх. Чому у Вашому дослідженні не використовується культурологічний метод як спеціально-науковий інструмент? Які із застосованих Вами методів та методологічних підходів Ви вважаєте такими, що презентують культурологічний блок Вашої методологічної стратегії?

2. Ви неодноразово згадуєте візуальний та медійний повороти, що впливають на комунікативну парадигму культури. Яку роль, на Вашу думку, у контексті моушн-дизайну і, загалом, трансформації процесу створення візуальних медіа, відіграє т.зв. «тілесний поворот» в культурі?

3. Уточніть, будь ласка, авторську позицію щодо явища тоталізації у контексті культурної глобалізації, виклад теоретичних положень щодо якого представлено у Першому розділі дисертації. Явище тоталізації в культурі має позитивні чи негативні конотації на Ваш погляд?

4. Щодо пунктів наукової новизни, а саме положень, які виносяться на захист – визначення понять «моушн система», «моушн-дизайн», «візуальна кінематика», «візуальна сцена», «візуальний оперативний простір», «дизайн-система» (с. 19), очевидним є те, що не усі з перелічених понять визначені вперше особисто дисертантом. Конкретизуйте, будь ласка, Ваш внесок у процес теоретичної розробки цього поняттєвого апарату. Адже поряд з представленим дослідженням, аналіз теоретичних засад моушн-дизайну та характеристика цієї проєктної художньо-конструкторської діяльності ґрунтовно подані також у роботах Дж. Бендацці, О. Джонстона, Т. Френка, П. Лисенко, І. Костенка, О. Маковської, А. Медведєвої, В. Олійник та інших науковців і дизайнерів-практиків.

Маємо вказати на те, що поставлені запитання носять уточнюючий характер. Окремі міркування та висловлені у тексті відгука зауваження не применшують результатів проведеного А. Рудим дослідження.

Висновок. Відтак констатуємо, що дисертаційне дослідження Рудого Андрія Романовича на тему «Моушн-дизайн в системі візуальних комунікацій» за актуальністю своєї проблематики та ступенем наукової новизни, теоретичною і практичною цінністю здобутих результатів, обґрунтованістю висновків відповідає спеціальності 034 – Культурологія (галузі знань 03 – Гуманітарні науки), вимогам пп. 5–9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а також нормам, встановленим Наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), що дає підстави для присудження Рудому Андрію Романовичу ступеня доктора філософії зі спеціальності 034 – Культурологія.

доктор мистецтвознавства, доцент,
завідувач відділу теорії та історії культури
Інституту проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України

Анастасія КРАВЧЕНКО

